

The article deals with specific learning computer science students with special needs. Methodical recommendations study of the concepts of the file and folder.

Keywords: *listeners with the special necessities, studies of informatics, process of studies of informatics of listeners with the special necessities.*

УДК 373.1: 140.8
ББК 74.58

В.В. Кузьменко
м. Херсон, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В ШКОЛЯРІВ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ (КІНЕЦЬ XX СТ.)

Науково-технічний і технологічний розвиток країн світу, інтеграція та глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів висувають нові вимоги до інтелектуального розвитку суспільства, його вдосконалення через освіченість, професіоналізм, багатогранність, комунікабельність, що залежать насамперед від сформованості наукової картини світу як у кожної окремої людини, так і в суспільства в цілому. Підготовка молодого покоління до життя залежить від стану освіти і зростання інтелектуального потенціалу суспільства. За прогнозами ЮНЕСКО, у 50-60 роках національного благополуччя на рівні світових стандартів досягнуть країни, в яких працездатне населення на 40-60 відсотків складатимуть особи з вищою освітою. Відтак формування наукової картини світу повинно проходити на високому рівні освіченості, що й буде сприяти дієвості економічних, техніко-технологічних, соціальних та інших реформ. Отже, ефективний розвиток людського суспільства неможливий без формування в підростаючого покоління наукової картини світу за час навчання в школі. При цьому, як зазначають зарубіжні (Р. Вінкель, Х. Родер, Т. Яркіна та ін.) та вітчизняні дослідники (С. Гончаренко, В. Ільченко, І. Козловські, В. Сидоренко та ін.), шкільна освіта сьогодні знаходиться в кризовій ситуації, формуючи в учнів на застарілих наукових знаннях наукову картину світу, на основі якої складно віднайти раціональні шляхи виходу, наприклад, з наявної екологічної кризи, передбачити з великою ймовірністю наслідки технічного прогресу тощо. Частково ці питання досліджували Р. Арцишевський, П. Гуревич, Є. Думаненко, Б. Кедров, Л. Корміна, С. Кримський, Ю. Руденко, В. Стьопін, В. Халамендик та ін. Формуванню художнього світогляду присвячено праці М. Бахтіна, О. Рудницької, Г. Мартянової. Проблеми формування наукового світорозуміння та наукової картини світу вивчали В. Єфіменко, В. Ільченко, Є. Моносзон, М. Мостепаненко, В. Мутановський, А. Степанюк та ін. Учені Є. Вігнер, С. Гончаренко, В. Готт, М. Гарднер, Б. Кедров, І. Пригожин, А. Фурман, Г. Ліванова, П. Еткінс та інші досліджували загальні та окремі питання формування в школярів наукової картини світу.

Проте, незважаючи на проведені численні розвідки різних аспектів зазначеної проблеми, на даний час ще не вироблено ефективних пропозицій виходу з даної ситуації та шляхів формування в школярів цілісної наукової картини світу.

Необхідність формування наукової картини світу в підростаючого покоління українців, її важливість у соціально-педагогічному аспекті визначили мету даної статті – розглянути можливості формування в школярів наукової картини світу засобами нових інформаційних технологій навчання у загальноосвітніх навчальних закладах України кінця XX століття.

Реформування освіти завжди передбачає внесення науково обґрунтованих змін до змісту освіти. Із цією метою необхідне узагальнення надбань національної освіти та світових тенденцій становлення змісту шкільного навчання. Підґрунтям цього має стати принцип науковості та гуманістичні, цивілізаційні, культурологічні, людиноцентристські та інші принципи. На їх основі слід поєднати гуманітарну та природничо-математичну складові

освіти з метою формування природничо-наукової та соціальної картин світу.

Ураховуючи, що наукова картина світу – це процес абстрактно-логічного засвоєння школярами знань на основі мовного, наочного та практичного вивчення матеріалу за провідного значення мови, потрібно відзначити, що в свідомості дитини об'єктивний світ існує в матеріально-мовній формі. На початку шкільного навчання відбувається засвоєння букв, цифр, слів, словосполучень, речень і т. п., а вже потім на цьому підґрунті школярі оволодівають формами і змістом висловлення думок, ідей, сумнівів, власного сприйняття дійсності, науковими поняттями, закономірностями, принципами тощо. Усе це безперечно забезпечується через усне та писемне мовлення. Однак засвоєння навчального матеріалу відбувається індивідуально і передати його без власної роботи учня неможливо. Окрім цього можливості засвоєння наукової інформації в кожного учня свої і вони значною мірою залежать від словесно-образного тезаурусу школяра та наявної картини світу. Тому формування наукової картини світу на початковому етапі навчання має надзвичайне значення для створення потенційних можливостей успішного оволодіння знаннями.

Інформаційний вибух кінця ХХ століття спричинив одержання учнями значної кількості інформації поза навчальним часом насамперед комп'ютерної інформації. Безперечно, що в умовах інформаційного суспільства по-новому постають можливості використання в педагогічному процесі комп'ютерних технологій та Інтернету. Бажання дітей працювати з комп'ютерами та значні можливості одержання цінної для учнів інформації зумовили розробку і впровадження в навчально-виховний процес комп'ютерних технологій. Інформаційні технології (мультимедійні, віртуальні, візуальні, мас-медійні та інші) стали широко використовуватися в навчально-виховному процесі з метою надання учням наукових знань. Нині школи використовують електронні підручники, навчальні та розвивальні ігри, Інтернет, ресурсну електронну базу значної кількості бібліотек тощо. Підручники на паперовій основі мають суттєві недоліки: обмеженість обсягу, складність зберігання, низьку мобільність, значну вартість тощо. Цих недоліків не мають книги на електронних носіях. Вони можуть мати значний обсяг інформації, не бояться старіння та зношеності, надзвичайно мобільні, мають значні можливості з унаочнення навчального матеріалу та інше. Тому підготовка навчальної літератури для шкіл також стала передбачати її виготовлення та впровадження на електронних носіях.

Про підготовку й використання навчальної літератури на електронних носіях йдеться в наказі Міністерства освіти України від 20 січня 1997 року «Про створення лабораторії комп'ютерного підручника», де рекомендовано створення комп'ютерних версій навчальних програм та електронних підручників з різних предметів [3, арк. 80]. Цей наказ мав неабияке значення, адже широке впровадження комп'ютерів допомагає унаочнювати процес навчання, робить його більш цікавим для учнів, сприяє розвитку мислення, формуванню адекватної наукової картини світу тощо.

Існує значна кількість наукової, навчально-методичної та популярної літератури з проблем використання комп'ютерів як навчального засобу. Аналізуючи вплив сучасних інформаційних технологій на навчальний процес. А. Гуржій, В. Волинський, О. Красовський та інші переконливо доводять, що проблему оперативної передачі оновленого навчального матеріалу школярам можна розв'язати за допомогою створення системи електронної навчальної літератури, оскільки забезпечити всіх фахівців і тих, хто навчається, відповідною літературою на паперових носіях практично неможливо через значні матеріальні затрати та неоперативне її видання, витрати часу на її пошуки тощо [1]. Т. Драга, розглядаючи можливості використання електронних посібників зазначає, що вони повинні забезпечити навчальний процес методичним супроводом – сучасним, актуальним, укладеним із урахуванням вікових особливостей школярів і задоволенням потреб учителів. Вміст електронного посібника має забезпечити якісну передачу (отримання) інформації,

організацію практичної роботи школярів, проведення атестації, оптимальне використання часу, забезпечення досягнення кожним учнем максимально можливого для нього рівня успішності, одержання цілісних наукових знань [2]. І. Пучков, аналізуючи створення і впровадження електронних підручників у навчальний процес, підкреслює, що особливу увагу насамперед варто приділяти використанню мережі Інтернет, укладанню навчально-методичних комплексів і банків інформації, застосуванню нових інформаційних технологій і забезпеченню інтерактивного програмно-методичного супроводу [6]. Опрацьовуючи питання організації, суті та змісту сучасного уроку, А. Щоткіна наголошує на тому, що використання інформаційних технологій та електронних засобів навчального призначення дозволяє сформувати більш реальне сприйняття світу людиною. Особливо ефективно цей процес відбувається в початкових класах [7].

Водночас деякі науковців відзначають позитивні та негативні аспекти використання в навчальному процесі електронної навчальної літератури (В. Гетта, А. Гетта, Ю. Дорошенко, Є. Полат та ін.). Переваги використання електронних засобів у навчальному процесі широко розглядаються у методичних роботах. Однак, як відомо, використання комп'ютерів негативно впливає на психіку дитини, не сприяє максимальному розвитку мислення, а тим більше мовлення, негативно впливає на здоров'я, адже школярі проводять біля комп'ютерів значно більше часу, ніж це встановлено нормами, тому їх використання вимагає збалансованого підходу.

У сучасному світі паперова навчальна література все більше починає виконувати роль умовних стандартів освіти, що відповідають віковим можливостям учнів. Безперечно, що електронні підручники не замінюють паперової навчальної літератури, а ефективно її доповнюють і розширюють можливості здобуття учнями наукових знань навіть з огляду на те, що текст сприймається значно зручніше в надрукованому вигляді, ніж на екрані комп'ютера. Тому паперовий підручник ще довго залишиться основою для роботи учня. У свою чергу електронний підручник буде ефективним тоді, коли він забезпечує миттєвий зворотний зв'язок, допоможе швидко знайти потрібну інформацію, створить можливості оперативної перевірки знань.

Після здобуття Україною незалежності створено чимало нових програм, підручників і посібників з усіх навчальних предметів, з новим змістом, надбанням відповідних галузей науки, новими вимогами суспільства та були спрямовані на формування у школярів адекватних уявлень про навколишній світ і підготовку до життя.

Звідси можна зробити висновок, що навчальна література нового покоління спрямовувалася на формування у школярів мовної, суспільної, природничо-математичної та художньої картин світу, які є складовими наукової картини світу.

Однією з основних ознак забезпечення навчально-матеріальної бази шкіл 90-х років стало поповнення її комп'ютерами, комп'ютерними версіями навчальних програм та електронних підручників, а також створення комп'ютерних класів. Ці зміни відбувалися в межах інформатизації системи освіти України та відповідно до Концепції інформатизації системи освіти України.

Інформатизація системи освіти розпочалася досить високими темпами: у багатьох школах з'явилися комп'ютери або навіть комп'ютерні класи. Більше того, з метою розвитку нових інформаційних технологій навчання та більш широкого запровадження педагогічних програмних засобів в освітній процес було вирішено створити на базі Інституту змісту і методів навчання та Інституту штучного інтелекту спільну лабораторію комп'ютерних підручників, завданням якої стала розробка концептуальних засад побудови і методики використання цього нового дидактичного засобу, створення конкретних комп'ютерних версій навчальних програм та електронних підручників з різних предметів і курсів для різних ланок освіти [3, арк. 80].

Поряд із комп'ютеризацією навчального процесу школи продовжували вирішувати такі

традиційні проблеми, як уведення в дію нових кабінетів і майстерень, оновлення їх оснащення, зокрема за рахунок технічних засобів навчання, виділення школам навчально-дослідних ділянок, використання в навчальному процесі телевізійних передач тощо.

Підтверджують зазначене численні рішення та накази Міністерства освіти України. Так, на початку нового 1992/93 навчального року введено в дію 29 кабінетів і 19 майстерень [5, арк. 47-57]. З метою оновлення оснащення кабінетів, класів-кабінетів і майстерень затверджено Типовий перелік навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для шкіл першого, другого та третього ступенів [4, арк. 1-193]. Кількість лабораторного обладнання та роздаткового матеріалу в ньому вказано з розрахунку на 30 учнів у класі. Згідно з даним переліком школи повинні були організувати оснащення навчально-наочними посібниками та технічними засобами навчання цільовим постачанням за рахунок державного і регіонального бюджетів.

Не такою втішною, як у попередній період (1985-1991 рр.), була й ситуація з використанням у навчальному процесі телевізійних передач (таблиця 1.1). Найбільше навчальних телепередач було в 1994 році, коли їх пропонували з семи дисциплін (історія України, фізика, українська мова та література, російська мова та література, музика, зарубіжна література, інформатика). У 1996-1998 роках в інформаційних збірниках Міністерства освіти України представлені телепередачі лише з чотирьох навчальних предметів, а в 1999 та 2000 роках їх взагалі немає.

Щодо формування в учнів картини світу засобами телепередач, то, починаючи з 1996 року, найбільша увага приділялася формуванню соціальної та художньої картин світу, оскільки навчальні телепередачі були лише з історії, літератури та музики (таблиця 1.1).

На жаль, створений у попередні роки фонд телевізійних передач із фізики та інформатики, перестали використовувати, а отже, дещо зменшилися можливості формування в учнів природничо-математичної картини світу (тим паче, що у цей період оснащення навчальних кабінетів, зокрема кабінетів фізики, практично не оновлювалося, а подекуди було в занедбаному стані). А з 1999 року транслявання навчальних телепередач для шкіл взагалі припинилося. Без сумніву, це негативно позначилося на формуванні наукової картини світу школярів.

Таблиця 1

Реалізація напрямів формування в учнів наукової картини світу засобами телепередач (1991–1998 р.р.)

Рік	Напрями формування наукової картини світу													
	Природничо-математичний			Соціальний			Художній			Мовний			Технологічний	
	фізика	хімія	інші	історія	право	література	музика	малювання	література	українська	російська	іноземна	інформатика	трудове навчання
1991	+			+		+								
1992	+													
1993				+							+			
1994	+			+		+	+		+	+	+		+	
1995	+			+		+	+		+	+			+	
1996				+		+	+		+	+				
1997				+		+	+		+	+				
1998				+		+	+		+	+				
1999														
2000														

Широке розповсюдження відеомагнітофонів, комп'ютерів надавало можливість учителям шкіл використовувати на уроках значну кількість відеофільмів, упроваджувати електронні підручники і посібники, що з'являлися у цей час у торгівлі. Це спрощувало (порівняно з телепередачами) можливості їх застосування в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл і позитивно впливало на світосприйняття школярами навколишньої дійсності.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що в 1991-2000 роках у загальноосвітніх школах України з'явилися додаткові можливості для формування в учнів адекватних уявлень про навколишній світ та наукову картину світу. Цьому зокрема сприяла інформатизації системи освіти України, що стрімко зростала (у багатьох школах з'явилися комп'ютери або навіть комп'ютерні класи), широке впровадження в навчальний процес навчальної літератури на електронних носіях, що містять значний обсяг інформації, та подальший розвиток навчального телебачення. На жаль, створений фонд телевізійних передач із фізики та інформатики перестали використовувати, а отже, дещо зменшилися можливості формування в учнів природничо-математичної картини світу. Проте через недостатнє фінансове забезпечення та численні проблеми, які першочергово намагалася розв'язати незалежна країна, навчально-матеріальна база шкіл, особливо сільських, не відповідала реальним потребам навчально-виховного процесу. У подальших розвідках необхідно розглянути можливості впровадження в роботу загальноосвітніх шкіл різних методик використання електронних підручників, їх співвідношення з паперовими, шляхів використання відеофільмів у навчальному процесі тощо.

Література:

1. Гуржій А. Створення навчальної літератури на електронних носіях : проблеми і завдання сьогодення / А. Гуржій, В. Волинський, О. Красовський // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2007. – № 5. – С. 27–32.
2. Драга Т. Як прорецензувати електронний посібник / Т. Драга // Методичні діалоги. – 2007. – № 11/12. – С. 18–20.
3. Накази з основної діяльності з № 1 по № 43 // Архів Міністерства освіти України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 188. – 200 арк.
4. Накази з основної діяльності міністерства з № 131 по № 132 // Архів Міністерства освіти України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 113. – 199 арк.
5. Протоколи засідань колегії та документи до них // Архів Міністерства освіти України. – Ф. 166. – Оп. 18. – Спр. 9. – 102 арк.
6. Пучков І. Впровадження електронного підручника в навчальний процес вищого навчального закладу / І. Пучков // Рідна школа. – 2008. – № 1/2. – С. 42–44.
7. Щоткіна А. Інформаційні технології та електронні засоби навчального призначення – ознака сучасного уроку / А. Щоткіна // Сільська школа України. – 2007. – № 12. – С. 80–86.

У статті показано, що реформування освіти завжди передбачає внесення науково обґрунтованих змін до змісту освіти. Із цією метою розглянуто можливості формування в школярів наукової картини світу засобами інформаційних технологій навчання у загальноосвітніх школах України кінця ХХ століття.

Ключові слова: наукова картина світу, інформаційні технології, електронна навчальна література, комп'ютерний підручник, навчальні телепередачі.

В статье показано, что реформирование образования всегда предусматривает внесение научно обоснованных изменений в содержание обучения. С этой целью рассмотрены возможности формирования у школьников научной картины мира средствами информационных технологий обучения в общеобразовательных школах Украины конца XX столетия.

Ключевые слова: научная картина мира, информационные технологии, электронная учебная литература, компьютерный учебник, учебные телепередачи.

The article shows that education reformation always intends bringing in scientifically grounded changes to the education. The opportunities of forming of scientific world's image of pupils by means of information technologies in education at Ukrainian secondary schools at the end of XX century are viewed in this article.

Key words: *scientific world's image, information technologies, electronic educational literature, computer-based textbook, educational telecasts.*

УДК 316.6-053.2/.5:314.7
ББК 88.5+60.54

І.М. Нікітіна
м. Варшава, Польща

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ МІГРАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ-ЄВРОСИРІТ

Мета статті. По-перше, проаналізувати наукові дослідження, в яких звертається увага на проблему впливу міграції на розвиток особистості дітей, батьки яких емігрували, і відображаються різні аспекти та фактори виховного процесу дітей-євросиріт. По-друге, сформулювати конкретні пропозиції та можливі шляхи подолання негативних наслідків трудової міграції на формування особистості дітей-євросиріт.

Постановка проблеми. З розширенням Європейського Союзу в 2004 році відкрилися нові, насамперед в економічному просторі, можливості для прийнятих країн центрально-східної Європи (серед яких Польща і країни Балтії), а також і для їхніх сусідів (України, Білорусії, Росії). Як наслідок, посилилася міграція робочої сили. Вже через декілька років учені підтвердили, що крім позитивних факторів процесів міграції, з'явилися і негативні наслідки, серед яких нове і досі мало вивчене поняття – «євросирітство».

Загальноприйняте визначення поняття «натуральне сирітство» означає втрату дитиною обох батьків. Існує також соціальне сирітство, коли дитина позбавлена родинного середовища не внаслідок смерті батьків, а через інші причини соціального характеру. До таких причин, окрім алкоголізму, насильства, змушення до тяжкої праці, довготривалого перебування батьків дитини поза родиною, коли діти залишаються позбавленими батьківської любові та опіки, належить також і євросирітство. Поняття «євросирітство», що почало носити масовий характер останні десятиліття, означає тимчасове або постійне перебування за кордоном (на території здебільшого Західної Європи) одного або двох батьків-емігрантів. У дослідженнях польських науковців Томаша Біліцького, Бартломея Вальчака, Юліти Войцеховської, Мірослави Контної, Марціна Мільчарського та ін. стверджується, що на території ЄС в останні роки кількість дітей-євросиріт зростає дуже швидко [1; 2; 3]. Явище це можна простежити і на території України. Адже за статистикою 93,5% трудових емігрантів до Росії та інших країн залишають вдома свої сім'ї (дані на 2001 р.) [12, с. 4]. Спонукає до цього складна матеріальна ситуація в родині, наприклад, з причин безробіття чи недостатньо оплачуваної роботи тощо.

Унаслідок трудової еміграції великих потоків населення з'явилися також і проблеми, що стосуються виховання та формування світогляду євросиріт у таких суспільних інституціях, як родина, школа і церква. Це, насамперед, проблеми психологічного та суспільного характеру, з якими зустрічаються щоденно вихователі, родичі та правні опікуни. У цьому напрямку, на жаль, проводиться дуже мало наукових досліджень, тому метою статті є звернення уваги на проблеми формування особистості дітей-євросиріт у складних умовах навчально-виховного процесу. У статті аналізується явище євросирітства, розглядається досвід учених Польщі та окремих українських дослідників із цього питання.